

Renesanční stavitel, architekt, umělec....cech

Praxe stavebních řemesel v
renesanci v českých zemích

Plinius St., *Historia Naturalis*

Vitruvius, *Deset knih o architektuře*

L. B. Alberti (1404–1572) - *De pictura* (1435), *Libri de re aedificatoria* (kol. 1450),
De statua (1464)

G. Vasari, *Životy nejvýznamnějších malířů, sochařů a architektů*, 1550, 1568

Frederik Antal, *Florentské malířství a jeho společenské pozadí. Měšťanská republika, než převzal moc Cosimo de' Medici – XIV. století a počátek století XV.* Praha 1954

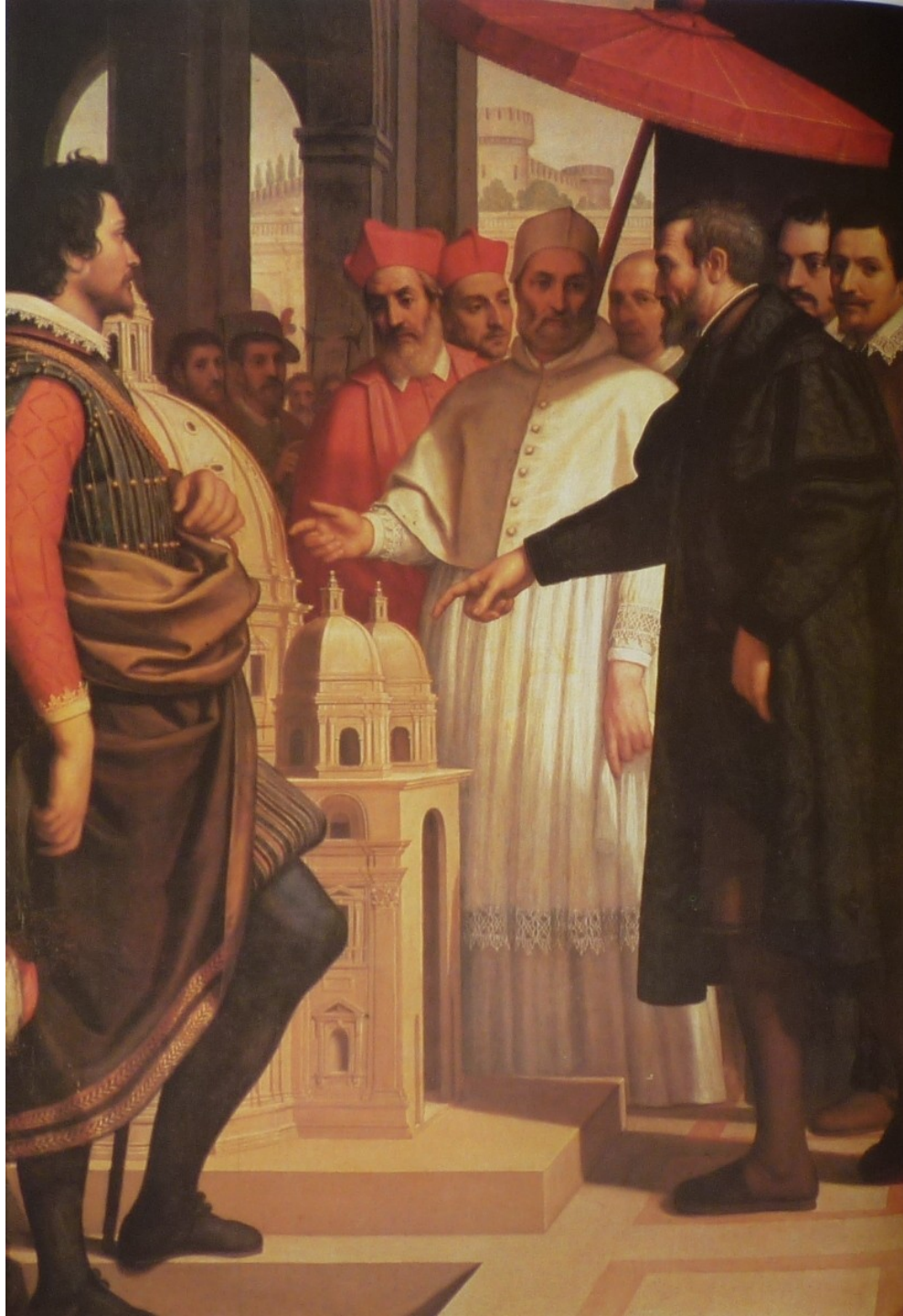
Pierre Francastel, *Figura a místo. Vizuální řád v italské malířství 15. století.* Praha 1984

Peter Burke, *Italská renesance. Kultura a společnost v Itálii.* Praha 1996

A. Blunt, *Artistic Theory in Italy, 1450–1600.* Oxford - New York 1988. (Chapt. The Social Position of the Artist, s. 48–57).

A. Chastel, Der Künstler, in: E. Garin (ed.), *Der Mensch der Renaissance.* Frankfurt am Main - New York 1990.

Domenico Cresti di
Passignano,
Michelangelo
představuje model
sv. Petra papeži
Pavlu IV., před
1550

Andrea Pisano: Stavitelství a Architektura, Florencie - dóm, před polovinou 14. století

Bůh jako architekt,
Bible moralisée,
Vídeň, kol. 1230

Náhrobek architekta
Huguese Libergiera
(zemř. 1263),
Remeš, katedrála

Jacopo Chimenti da Empoli,
Michelangelo představuje
papeži Lvu X. a kardinálu Giuliu
de Medici (budoucí Klement
VII.) model fasády S. Lorenzo,
Medicejské kaple a projekt
Bibliotecy Laurenziany

ANNO · D^{NI} ·
· M · D · LXII ·

ANNO DOMINI MDLXIII
MENSE DECEMBRI XXV DIE
ORIT MAGISTER FOUARDVS
CAPV DEBITIONIS QVEM
PORE IN ARCE CROMAVLE
IN MVLTIS LOCIS MORAM
EDIFICI EDIFICAVIT ET IN
HOCTEMPORE PVPVIVS
ET IVS SVS ANNO XLVI
QVIVS ANIMA DEO VIVAT

ANO·DOMINI·M·D·LXXIII
MENSE·DECEMBR·XXVI·DIE
ORIT·MAGISTER·LEONARDVS
GARVS·DE·BISOINO·IPSO·TEM
PORE·IN·PARCE·CROMA·ET
IN·MVLTI·LOCIS·MORAVIA
EDIFICIE·EDIFICANS·ET·IN
HOC·TEMPLO·EST·SEPULTVS
ET·ATVS·SVE·ANI·XLVI
QVIVS·ANIMA·DEO·VIVAT

Cech

- A. Blunt, *Artistic Theory in Italy, 1450–1600*. Oxford - New York 1988. (Chapt. The Social Position of the Artist, s. 48–57).
- W. Cahn, *Masterpieces: Chapter on the History of an Idea*. Princeton 1979.
- A. Chastel, Der Künstler, in: E. Garin (hrsg.), *Der Mensch der Renaissance*. Frankfurt am Main - New York 1990.
- S. MacDonald, *The History and Philosophy of Art Education*.
•New York 1973.
- P. Fisher, *Making and Effacing Art*. New York and Oxford 1991.
- H. Huth, *Künstler aund Werkstatt der Spätgotik*. Darmstadt 1967.
- N. Pevsner, *Academies of Art Past and Present*. New York 1973.
- M. Warncke, *Hofkünstler*, 2001.

Cechy

- J. Diviš, Pražské cechy. *Acta Musei Pragensis* 91–92. Praha 1992.
- J. Emler, Řemeslničtí pořádkové pražští v XVI. století. *PA VIII*, 1868–1869.
- M. Halata (ed.), *Kniha protokolů pražského malířského cechu z let 1600–1656*. Praha 1996.
- J. Janáček, Pohled na život řemeslnických tovaryšů v 16. století. *Kniha o Praze* 1963, s. 216nn.
- J. Janáček, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*. Praha 1961.
- B. Mendl, Počátky našich cechů. *ČČH XXIII*, 1927, s. 1–20, 307–346.
- H. Pátková, *Cechovní kniha pražských malířů (1348-1527)*. Praha 1996.
- M. Šroněk, *Pražští malíři 1600–1656. Mistři, tovaryši, úředníci a štolíři v Knize Staroměstského malířského cechu. Biografický slovník*. Praha 1996.
- W. W. Tomek, Artikule cechů pražských v XV. století. *AČ XIV*, 1895, s. 437–492.
- Z. Winter, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách, 1526–1620*. Praha 1909.
- Z. Winter, *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Praha 1913.

Stavitelé a kameníci

Petr Kroupa – Jiří L. Bílý (edd.), *Brněnští sochaři, kameníci a zedníci v letech 1570–1620*. Brno 1987.

I. Ebelová (ed.), *Zápisná kniha pražských stavitelů z let 1639–1903*. Praha 1996.

I. Ebelová, Novoměstské cechy stavebních řemesel v 16. až 18. století, in: V. Ledvinka - J. Pešek (edd.), *Nové Město pražské ve 14. – 20. století*. Documenta pragensia XVII. Praha 1998, s. 185–190.

J. Kofroňová, *Opus italicum. Italští renesanční a barokní architekti v Praze*. Průvodce výstavou. Správa Pražského hradu. Praha 2000.

K. Mádl, Řád zedníků a kameníků pražských v XVI. století. *PA XVI*, 1893–1895 (1916), s. 644–45.

M. Vilímková, *Stavitelé paláců a chrámů. Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*. Praha 1986 (zvl. kap. IV. Barokní stavebnictví v praxi, s. 51–63.).

Ukázání řemesla

**mistrovský kus - *chef d'oeuvre, capolavro,*
*Meisterstück-Hauptwerk, prove***

Kameník: *mistrovská zkouška - dveře, okno, šnek - vytesat a osadit.*

Podle pořádku z r. 1586: *Každý ten kdožby za mistra přijat býti žádal, povinnen jest předně kusy mistrovsky ukázati, kameník dvéře s poduškami (bosy) a grakštejnem (římsa na konzolách), vokno krámsky v uhelnici se špuntem (ostění se závěrovým klenákem), stupeň do šneku točitého, jinak s mnichem (stupeň doplněný, ukončený válcem středové osy šneku)*

Zedník - mistrovská zkouška:

klenba, schody, domovní štít, klenutí ze všech čtyř stran s kuklicemi (lunetami). Musí k tomu udělat i nákres a zaměření.

..

Podle pořádku z r. 1586: *zednický pak mistr též tyto kusy má ukázati, předně sklep klenutý ze všech čtyř stran s kuklicemi (klenba s koutovými lunetami), schod (schodiště) k volnému vcházení buď prostý neb lomený, aby se svrchní stupeň zároveň s svrchním dlážděním srovnával, a stupeň jeden druhého ani větší ani menší býti nemá, štít v kšaltu svým mírnej (v provedení uměřený), podle toho jak by stavení široké neb ouzké bylo.*

Italové / Vlaši

- K. Chytil, Mistři lugánští v Čechách v XVI. století. *RKPDU za r. 1924, 1925*, s. 32–66.
- J. Janáček, Italové v předbělohorské Praze (1526 - 1620), *PSH XVI*, 1983, s. 77 - 118.
- V. Kotrba, Renesanční architekt Baltazar Majo "de Vonio"?. Arogno–Ronio nad Lugánským jezerem, dávný domov kameníků a štukatérů. *Umění XIX*, 1971, s. 97nn.
- J. Krčálová, Italští mistři Malé Strany na počátku 17. století, *Umění XVII*, 1970, s. 545–581.
- A. Kubíček, Grisonští mistři v Praze. *Umění II*, 1954.
- K. Mádl, Italienische Baumeister in Pilsen, *Mitt. der k. k. Central-Commission für Denkmalpflege NF XV*, 1889, s. 197nn.
- P. Preiss, *Italští umělci v Praze*. (Úvod, s. 8–17).
- K. Šmrha, *Vlašští stavitelé v jejížnější části Čech v době renesanční*. Praha 1938.
- K. Šmrha, *Vlašští stavitelé v Praze a jejich druzi (1510–1620)*. *Umění XXIV*, 1974, s. 159–184.

Stavební praxe

Piero de Cosimo, Výstavba paláce, 1520,

- **architetto (protomaestro)** - garant stavebních prací, hlavní mistr - návrh stavby, zajištění dělníků, materiálu. Např. Palladio - Narozený 1508, od 16. zapsán v cechu zedníků a kameníků ve Vicenze. V dalších 10 letech je zaměstnáván na kamenických pracích a ještě r. 1542 je označován jako *lapicida*.

Teprve od r. 1545 je regulérně označován jako *architetto*.

Architetto - zvl. v italském, prostředí tak označován i jen polír, a tak výrazy jako *architectus*, *architector* znamenaly většinou jen zednického či tesařského mistra.

- **commisario -(polír)** - prostředník mezi architektem a řemeslníky

Fabbrica u sv. Petra v Římě za Antonio da Sangallo ml.

20.a 30. léta 16. století

- architekt – Antonio da Sangallo ml.
- co-architekt (asistent) – Baldassare Peruzzi
- *curatore a computista* - vlastní realizace (stavitel, stavby vedoucí) – *computista* dohlíží na platby zaměstanců stavby
- *mensuratori* – kolegium tří osob – měří a hodnotí provedené práce
- *depositari* – pokladník dohlíží nad fondy z prostředků papežské kurie
- *segerataria* – vede listinnou agendu
- *Soprastanti* – 5–10 osob „předáků“, ale vyšší, ne-řemeslná pozice
- *sottosoprastanti* – skuteční předáci, „mistři“ a specialisté (např. tesaři – *sotto soprastante sopra i legnani*)
- *capomaestri* – téměř nejniže v hierarchii – vedli skupiny specializovaných řemeslníků (zedníci, kováři etc.)

- **paumistr** - stavitel, častý výskyt v pramenech 16. století, označení pro navrhujícího stavitele i provádějícího mistra

-**paumistr JMC** - dvorský titul spojen s provizí (U. Aostali - 40 tolarů ročně), jako vrchní správce hradních staveb potom za Rudolfa II. 400 tolarů ročně. G. Gargioli jako *císařský paumistr* v Praze i ve Vídni (1589). B. Wolmut pobíral 200 kop gr. míš. ročně.

-**maurermeister** - titul, který získal U. Aostali (*císařský mistr zednický*) r. 1567, podřízený dvornímu paumistrovi - po odchodu Wolmuta sjednotil U. Avostali pro svou osobu (1570). Jak projekty zásadní (kaple sv. Vojtěcha), tak opravy , sklepy, záchody a stoky

- **paumistr kostela** (např. Bernard de Alberto z Palerma - 1576 – sv. Tomáš na MS)

- **pauperintendent**, r. 1580 žádal P. Ferabosco za mnohaletou činnost a rentu 100 zl.

-**polír (parléř, palír)** - zástupce stavitele na stavbě

- **kameník (steimetz, štamecar)**-

-**cejtovník** - tovaryš, který je před vstupem do cechu službou (cejtem, zv. Meisterjahr) u mistra v obci, kde chce být přijat do cechu.

- **dynchéř (karbéř, dynchovat)** - zednický tovaryš, někdy i zednický mistr, ale vždy v podřízeném postavení - větš. pomocné zednické práce (omítky), výjimečně architektonické rámování ostění malbou. Základ pro sgrafito.

-**lepaři, hlinomazi, hlináci** - zedníci nižší kategorie - práce na chlívech, zídkách, ohradách - etc.- vepřovice, hliněný výmaz proutěného rastru.

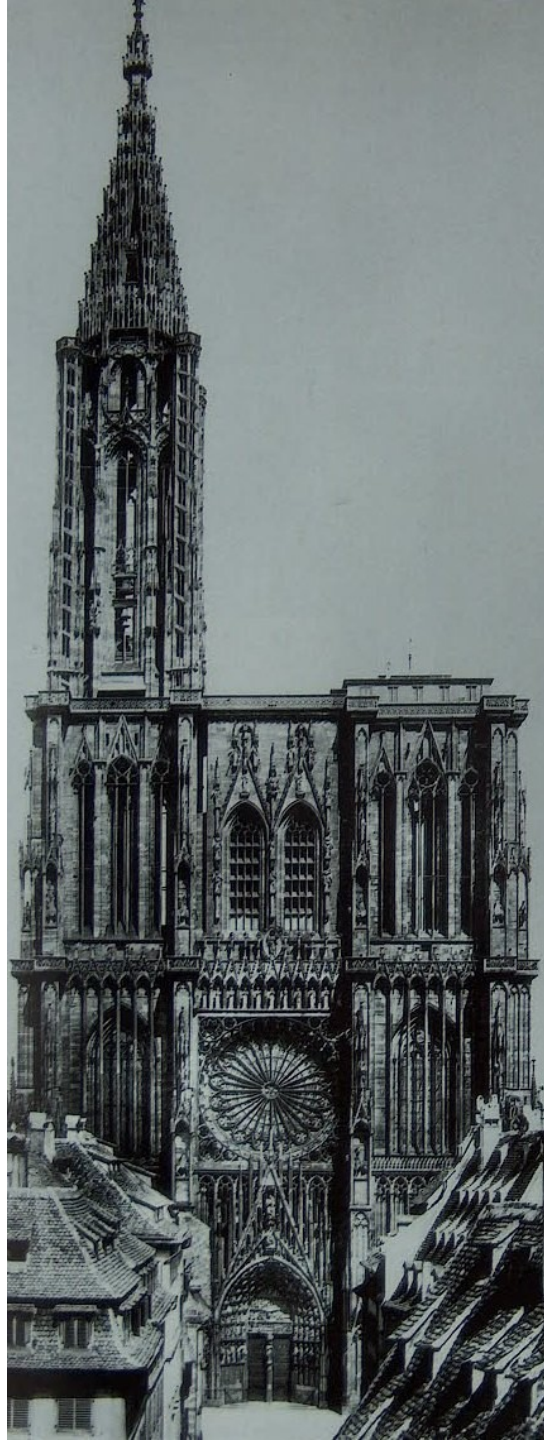
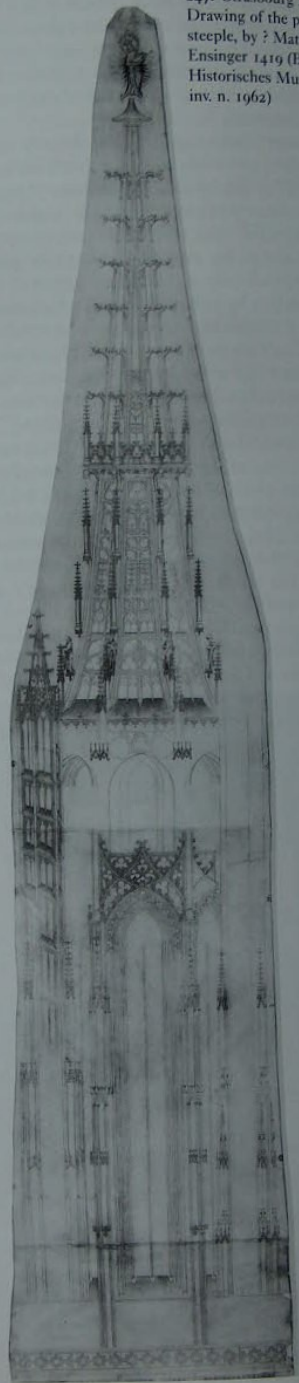
- **havíř (grundgraber)** - čistění stavební parcely, zasypávání stavebních jam, demolice domů

- **skalníci** - lámali kamene v dolech, někdy i jejich majitelé, častěji nájemci dolů. Vlastní i cech. I kameníci měli doly v nájmu, nabízelo se potom investoru (město) vyhledání *skály* (na obecních pozemcích), s podmínkou městem že důl bude městu v případě potřeby postoupen.

- **mladší mistr** - prozatímní označení oblíbeného tovaryše během doby, kdy *sedí v štuku*, tj. zpracovává mistrovský kus.

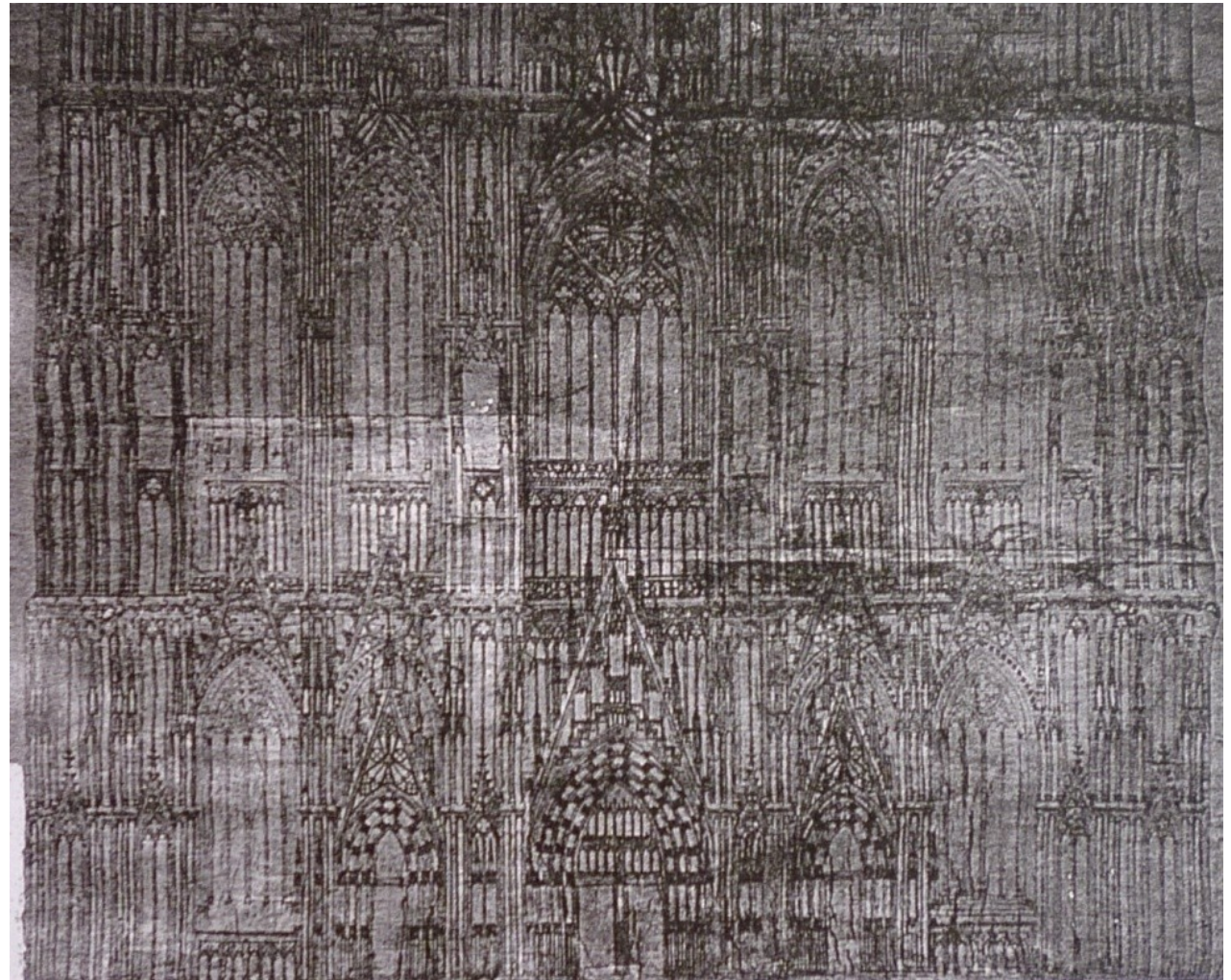
- **stolíř (fušer, hudlař, humplíř, šterař, z něm. stöhr)** - mimo cech pracující řemeslník, často nekvalitně či méně kvalitně a tedy za nižší ceny

247. Strasbourg Minster
Drawing of the project
steeples, by ? Matthieu
Ensinger 1419 (Berne
Historisches Museum
inv. n. 1962)

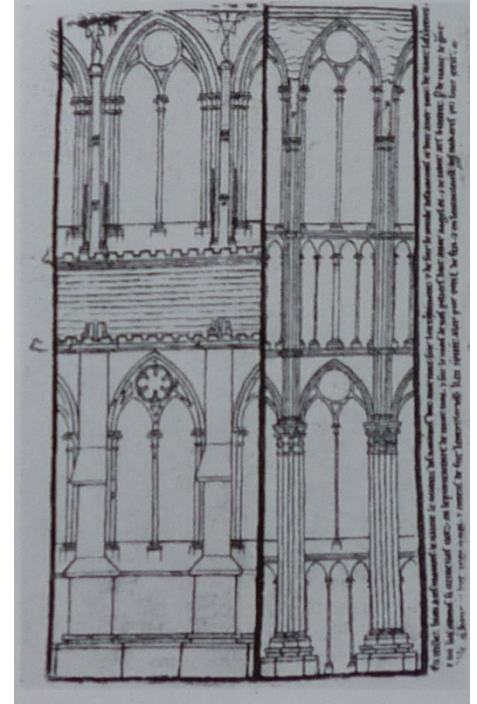
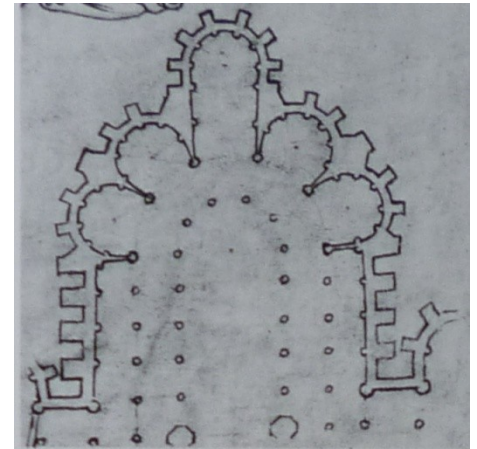
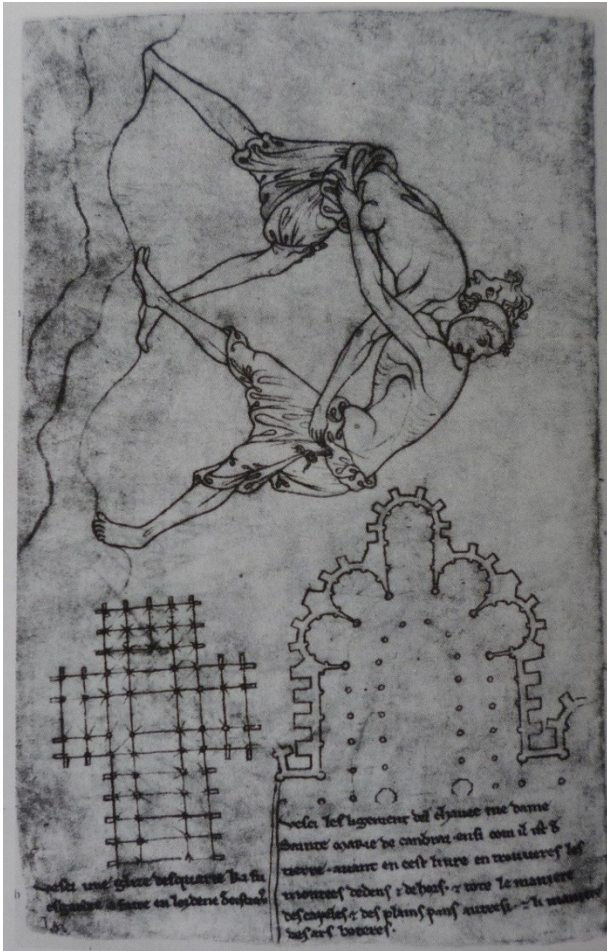

Ulrich von Ensingen,
věž katedrály ve
Štrasburku, dokončeno
1439

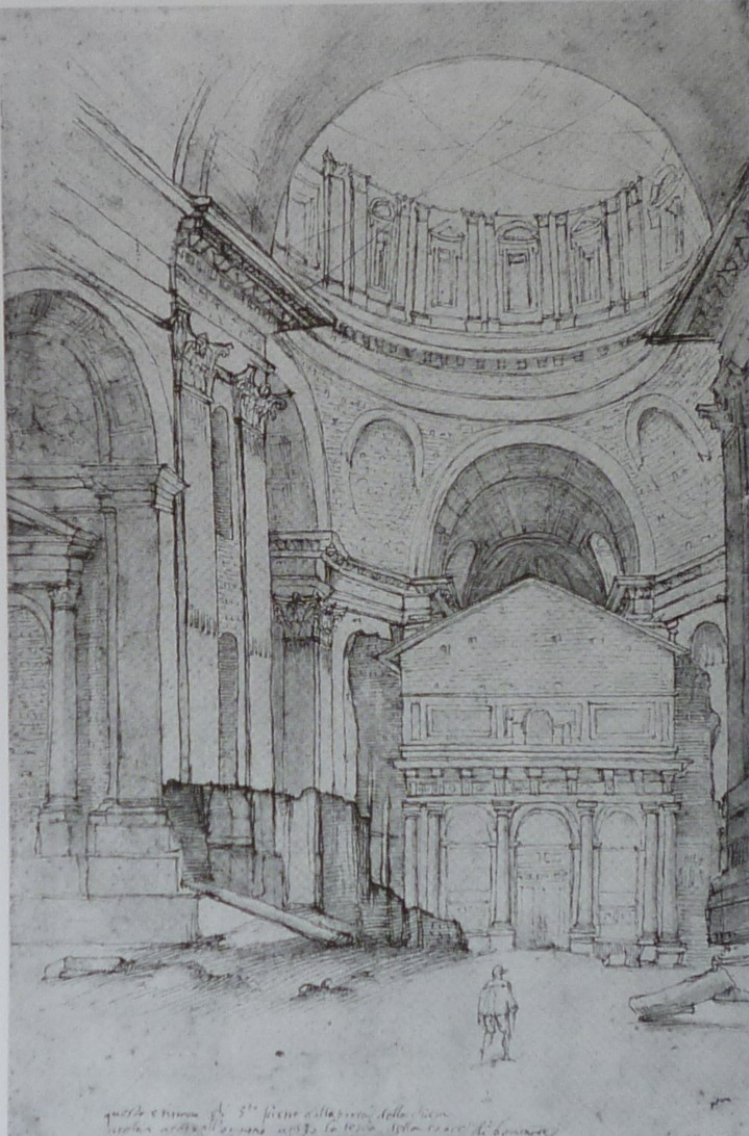
Nákresy fasád katedrály v Kolíně nad
Rýnem, kol. 1310

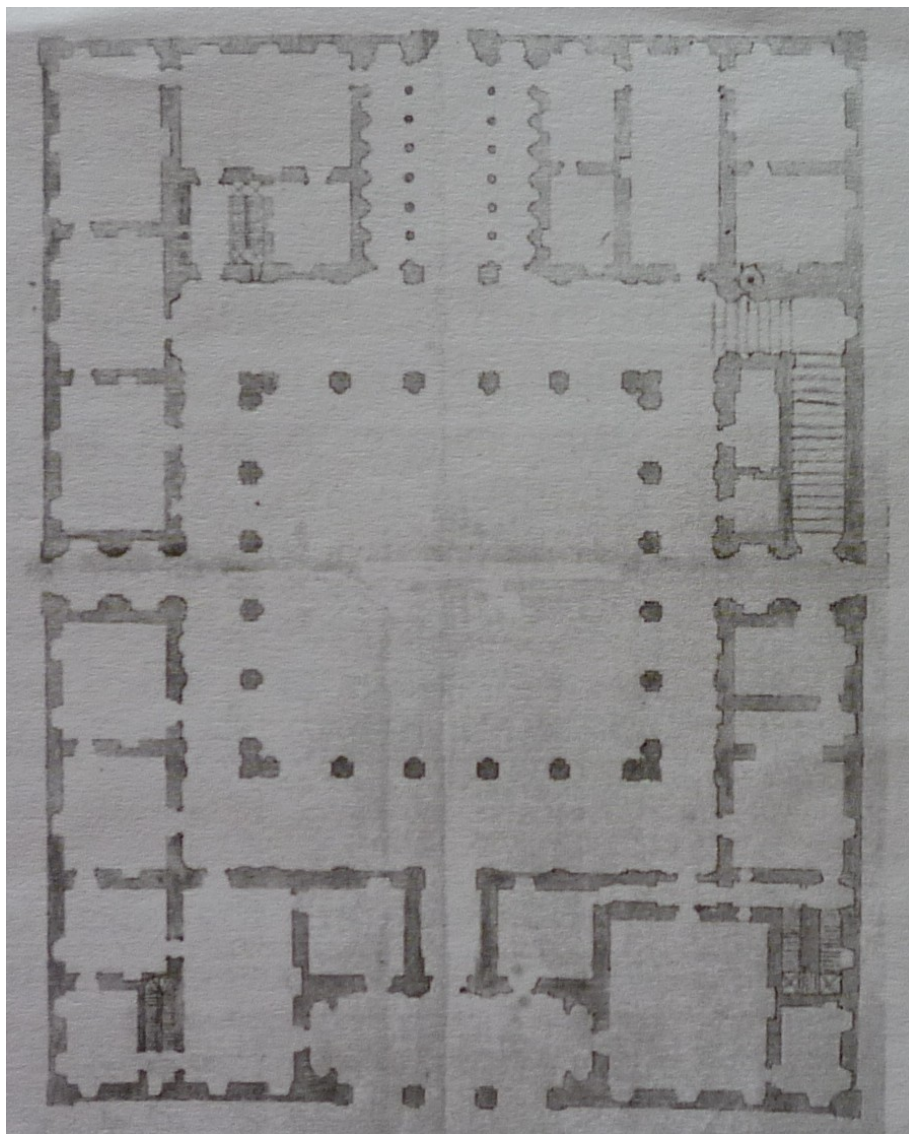
Villard d'Honnecourt – plán a elevace remešské katedrály – kol. 1230

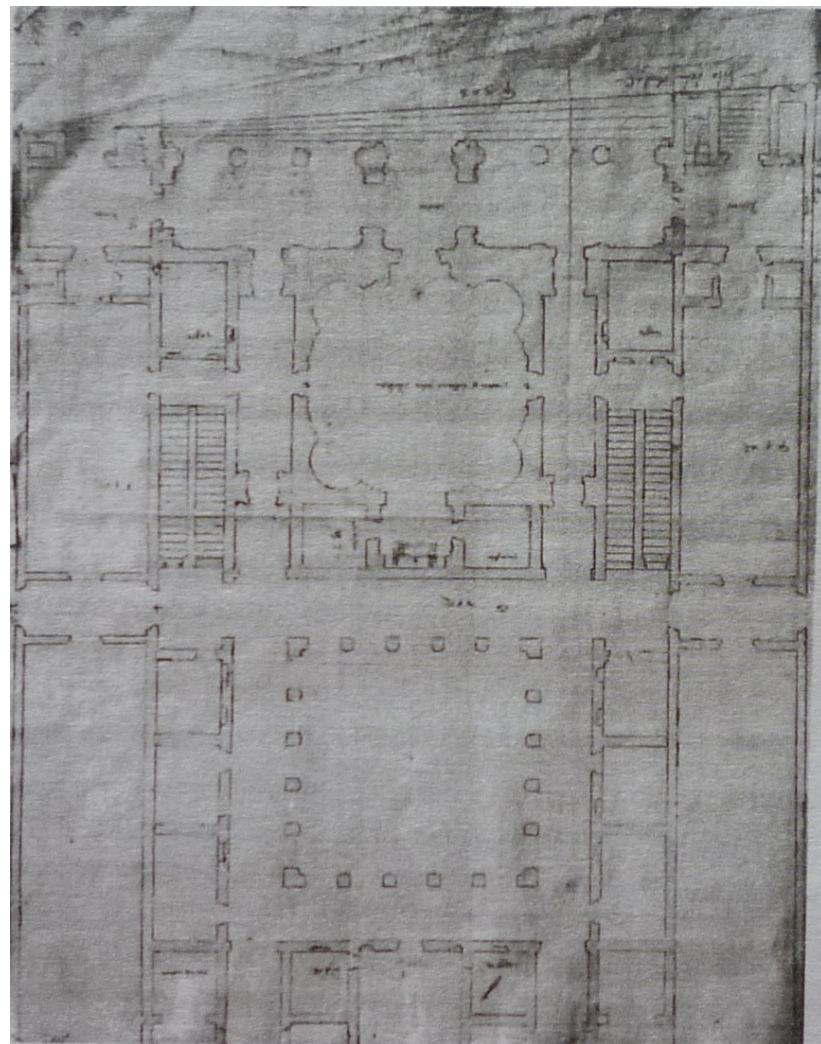
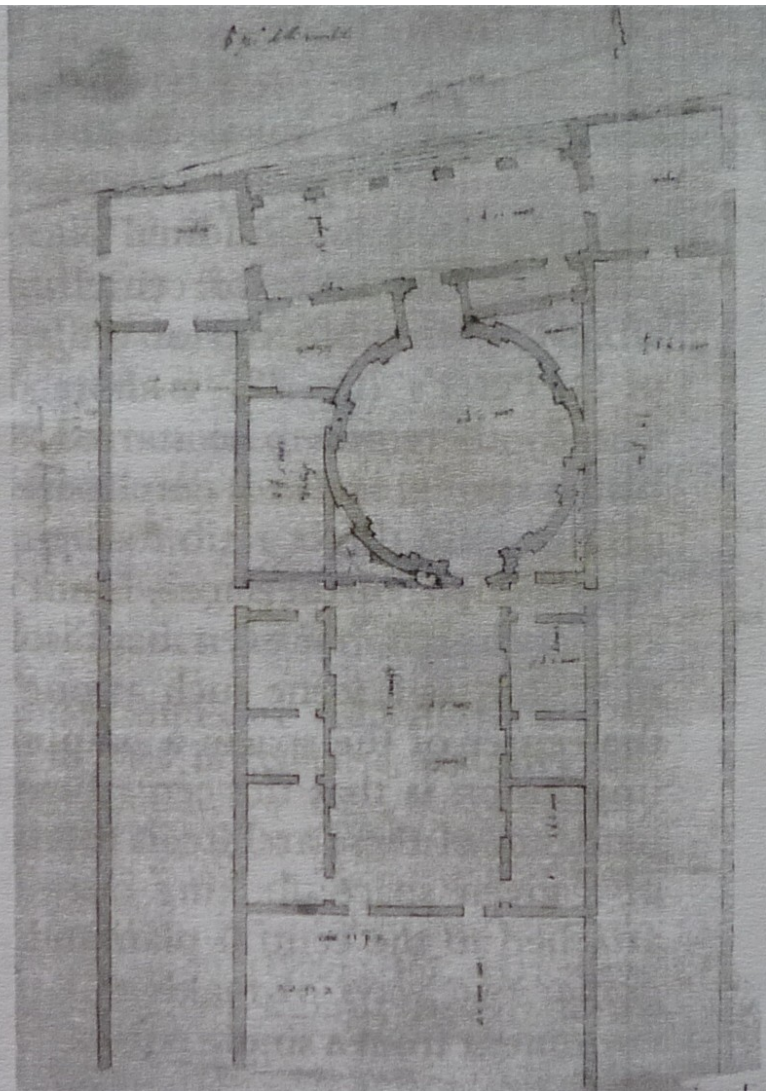
Fabbrica u sv. Petra v Římě

Antonio da Sangallo ml., prezentační plán Palazza Farnese

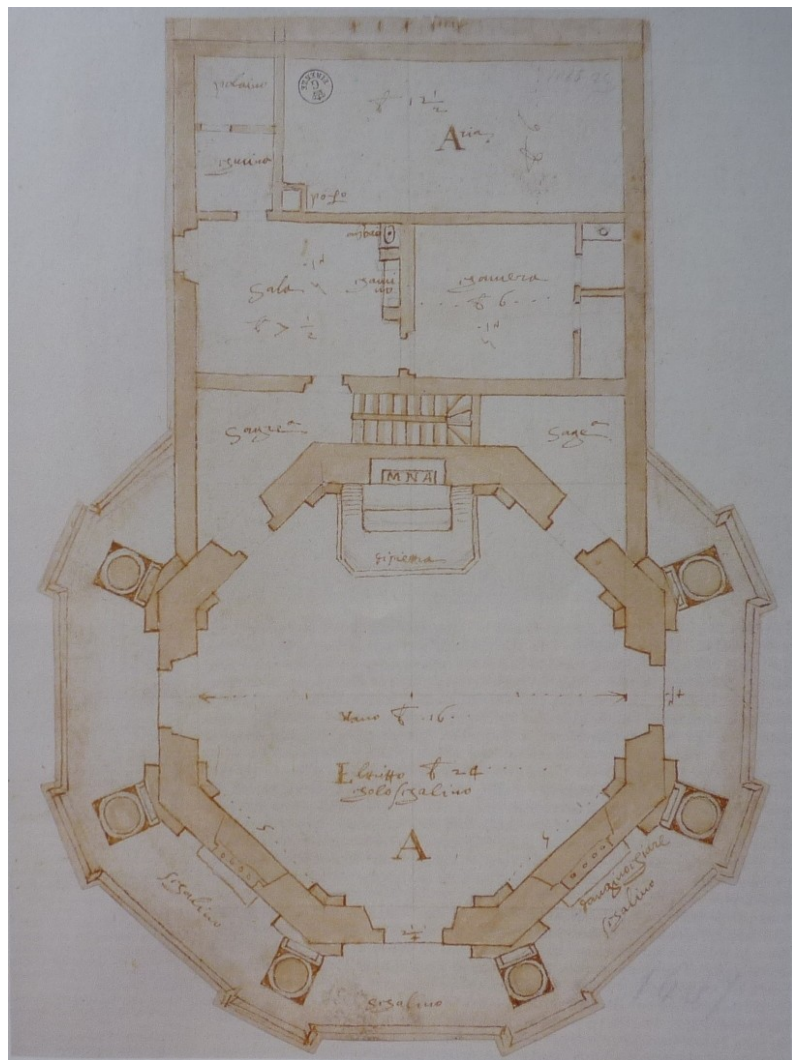

Antonio da Sangallo ml., prezentační plány kostela špitálu S. Giacomo degli Incurabili v Římě

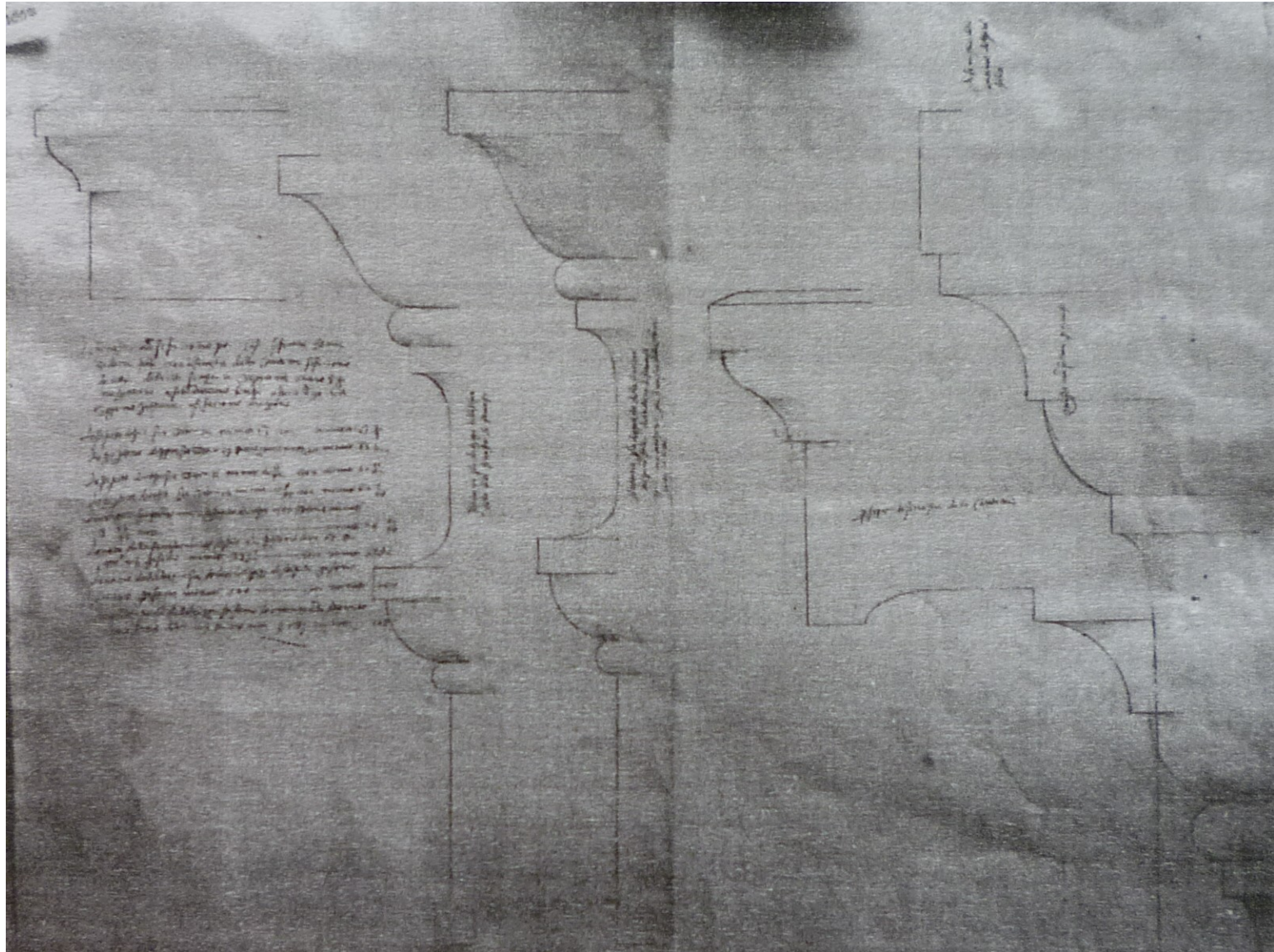

Anonym, prezentační (soutěžní) plán pro S. Maria della Carceri v Pratu,
před 1585

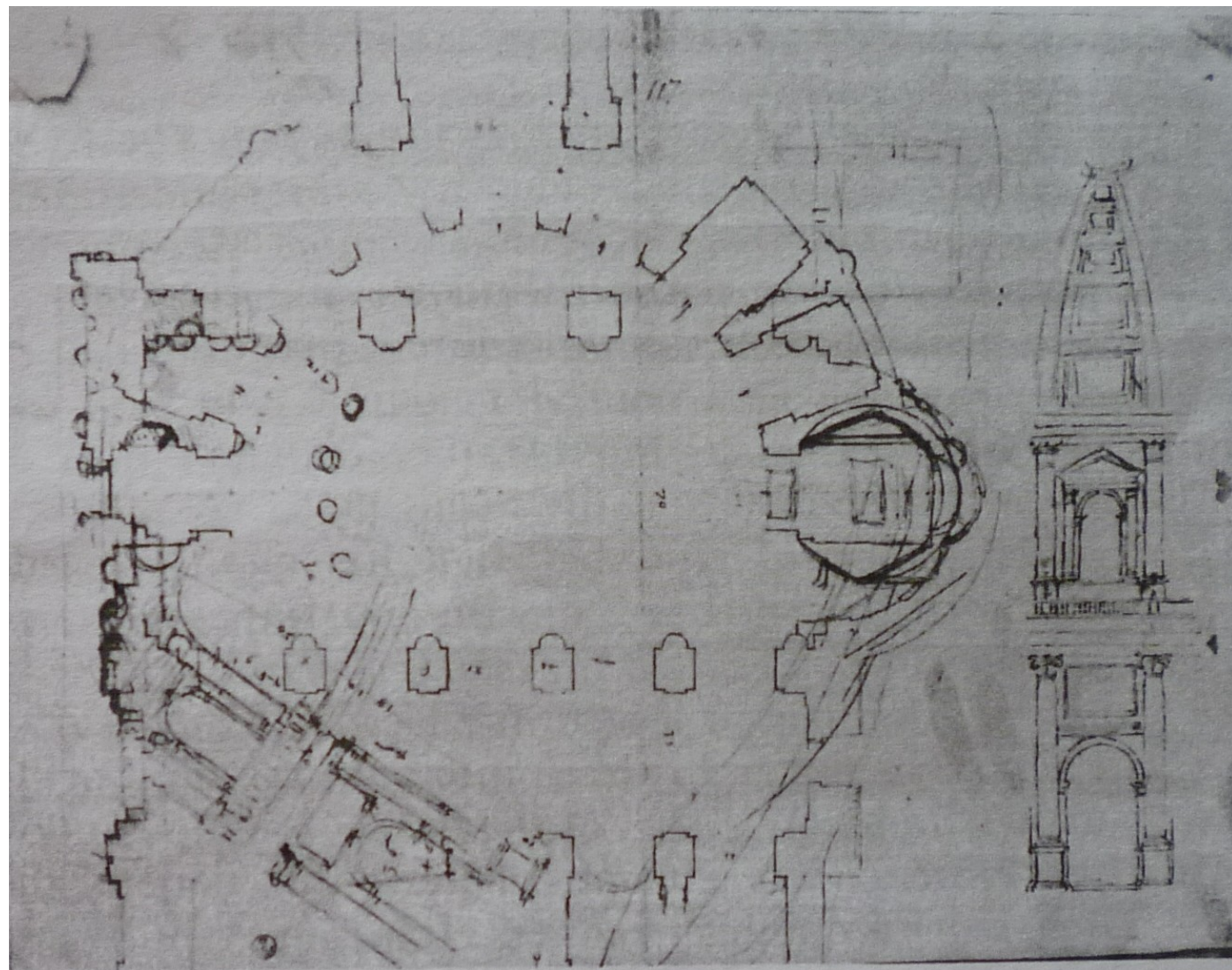
Bramante, kresba Tempietta, před 1500

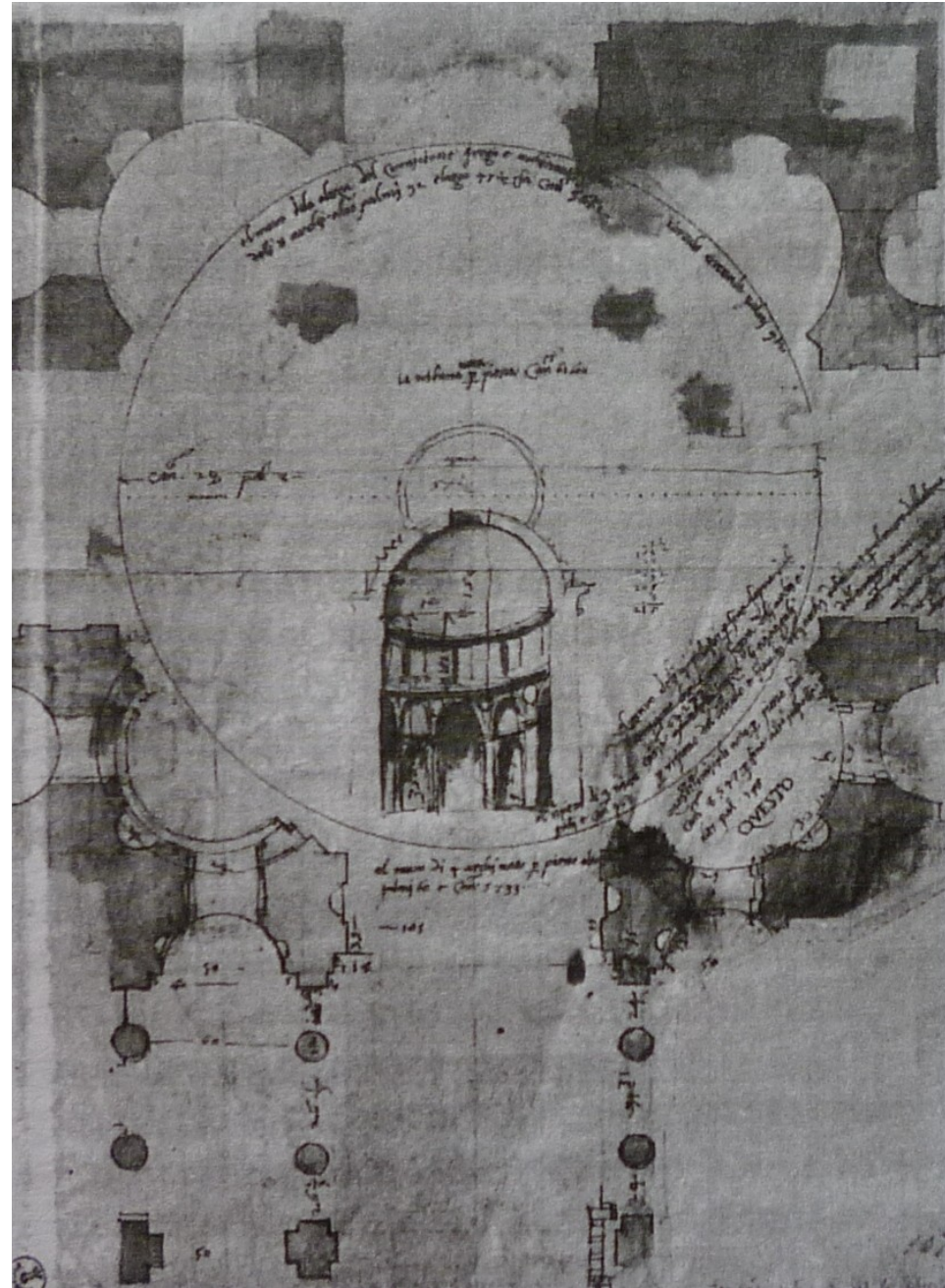
Antonio da Sangallo ml., kresby architektonických detailů říms pro Palazzo Farnese

Antonio da Sangallo ml., projekt pro S. Giovanni dei Fiorentini v Římě

Baldassare Peruzzi, studie sv. Petra

Bernardo Buontalenti,
model průčelí florentské
katedrály

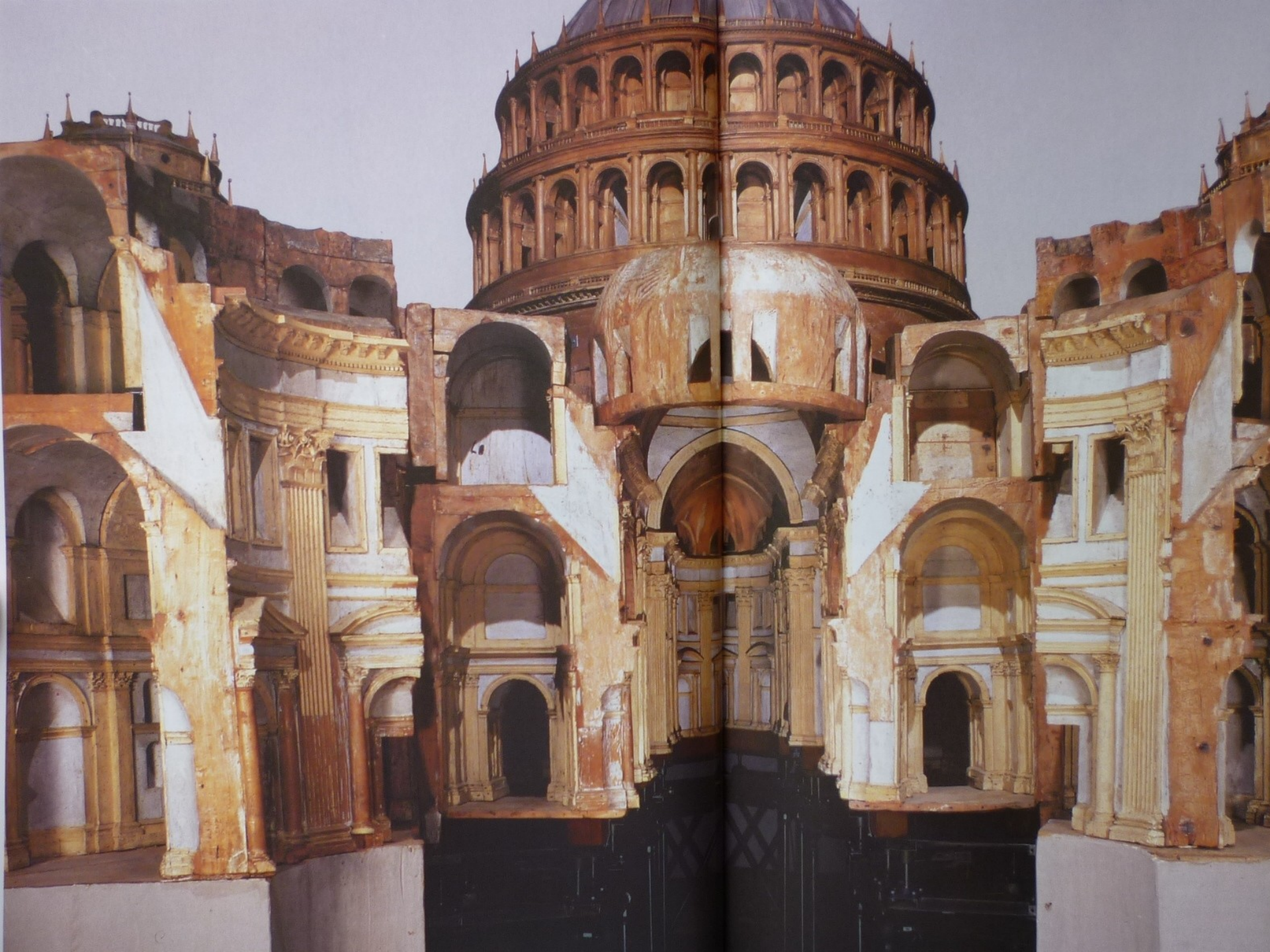
Giovanni Antonio Dossi – Giambologna, modely průčelí florentské katedrály

Antonio da Sangallo ml. - Antonio Labacco – 1539-1546, model sv. Petra v Římě

Smlouvy

“Anno 1590 den 10 tag mai seindt diese ausgeschniete zettel zwischen...Valentino Laubans...und meister Peter Titteln, steinbrechern...daß er zu dem gang auf dem schloßthurmb alhier stein, wie volget, in der zal, lenge, dicke, undt breiche brechen soll. Erstlich zwanzig stuckh zu den säülen, iedes stuckh 2 1/2 eln lang und 3/3 elen dicke, von stuckh zu 10 g. facit 6 fl. 20g., item 60 stuckh zu den shwibogen iedes per 5 g. facit 10 fl., item 40 stuckh zu den gelender iedes stuckh 2 1/2 eln lang undt 16 zoll breit underthhalb viertl der elen dickh von stuckh 7 1/2 g., facit 10fl., item 32 stuckh zu den grössern undern gesimms iedes stuckh 1 klofter lang undt 3 1/2 viertel einer elen breit, dickh einer 1/2 elen von stuck zu brechen 20 g., facit 21 fl. 20g.”